

"הַשְׂרָח הַחֲלָבִי" לְתוֹרָה

תרגום התורה לערבית-יהודית שבפי יהודי ארם-צובא (חלב)

ספר שמות
פרשת יתרו

המרכז העולמי למורשת יהדות ארם-צובא (חלב)

תל-אביב תשס"ו - 2005

עד-אנה מאנתם לשמר מצותי
 כט ותורתני: ראו כי-יהוה נתן לכם
 השבת על-פן הוא נתן לכם
 ביום הששי לחם יומים שבו |
 איש תחתיו אל-יצא איש
 ממקמו ביום השביעי:
 ל וישבתו העם ביום השביעי:
 לא ויקראו בית-ישראל את-שמו
 מן והוא כזרע גד לבן וטעמו
 לב כצפיחת בדבש: ויאמר משה
 זה הדבר אשר צוה יהוה
 מלא העמר ממנו למשמרת
 לדורתיכם למען | ויראו את-
 הלחם אשר האכלתי אתכם
 במדבר בהוציא אתכם מארץ
 לג מצרים: ויאמר משה אל-
 אהרן קח צנצנת אחת ותן-
 שמה מלא-העמר מן והנח
 אתו לפני יהוה למשמרת
 לדורתיכם: כאשר צוה יהוה
 אל-משה ויניחהו אהרן לפני
 לה העדת למשמרת: ובני ישראל
 אכלו את-הפן ארבעים שנה
 עד-באם אל-ארץ נושבת את-
 הפן אכלו עד-באם אל-קצה
 לו ארץ כנען: והעמר עשירית
 האיפה הוא:

שביעי
 וזא ויסעו כל-עדת בני-ישראל
 ממדבר-סין למסעיהם על-פי

יהוה ויחנו ברפידים ואין מים
 ב לשתת העם: וירב העם עם-
 משה ויאמרו תנו-לנו מים
 ונשתה ויאמר להם משה מה-
 תריבון עמדי מה-תנסון את-
 ג יהוה: ויצמא שם העם למים
 וילן העם על-משה ויאמר
 למה זה העליתנו ממצרים
 להמית אתי ואת-בני ואת-
 ד מקני בצמא: ויצעק משה אל-
 יהוה לאמר מה אעשה לעם
 ה הזה עוד מעט וסקלני: ויאמר
 יהוה אל-משה עבר לפני העם
 וקח אתך מקני ישראל ומטה
 אשר הפית בו את-היאר קח
 ו בידך והלכת: הנני עמד לפניך
 שם | על-הצור בחרב והפית
 בצור ויצאו ממנו מים ושתה
 העם ויעש פן משה לעיני זקני
 ז ישראל: ויקרא שם המקום
 מטה ומריבה על-ריב | בני
 ישראל ועל נסתם את-יהוה
 לאמר היש יהוה בקרבנו אם-
 אין:

ח ויבא עמלק וילחם עם-ישראל
 ט ברפידים: ויאמר משה אל-
 יהושע בחר-לנו אנשים וצא
 הלחם בעמלק מחר אנכי
 נצב על-ראש הגבעה ומטה

י האלהים בידי: ויעש יהושע
 כאשר אמר-לו משה להלחם
 בעמלק ומשה אהרן וחור עלו
 יא ראש הגבעה: והיה כאשר
 ירים משה ידו וגבר ישראל
 וכאשר ניח ידו וגבר עמלק:
 יב וידי משה כבדים ויקחו-אבן
 וישומו תחתיו וישב עליה
 ואהרן וחור תמכו בידיו מזה
 אחד ומזה אחד ויהי ידו
 יג אמונה עד-בא השמש: ויחלש
 יהושע את-עמלק ואת-עמו
 לפי-חרב:

מפטיר
 יד ויאמר יהוה אל-משה כתב
 זאת זכרון בספר ושים באזני
 יהושע כי-מחה אמהה את-
 זכר עמלק מתחת השמים:
 טו ויבן משה מזבח ויקרא שמו
 טז יהוה | נסי: ויאמר כי-יד על-
 פס יה מלחמה ליהוה בעמלק
 מדר דר:

יתרו
 יח א וישמע יתרו כהן מדין חתן ס
 משה את כל-אשר עשה
 אלהים למשה ולישראל עמו
 כי-הוציא יהוה את-ישראל
 ב ממצרים: ויקח יתרו חתן
 משה את-צפרה אשת משה
 ג אחר שלוחיה: ואת שני בניה

כוד פי ירך ותמצי: 6. הנני - הוודאני ואקיף קדאמך תם
 עלא אלצכרא פי חורב ותצורוב פיל צכרא ויכרגו מינו מא
 וישרב אלקום וציניע כידא מוסה לחצרית כתיירית
 ישראל: 7. ויקרא - וסמא איסים אלמכאן תגריב
 וכצומיה עלא כצומית בנין ישראל ועלא תגרבחון אלא
 אללה קאיילא אנכאן מווגוד אללה פי מביננא אנכאן ליס:
 8. ויבא - ואיגא עמלק ותחרב מע ישראל פי רפידים:
 9. ויאמר - וקאל מוסה אלא יהושע נקי לינא ארגל וכריג
 תחרב פי עמלק גרא אנא מנתיציב עלא ראס אליפעח
 ועציית עוגיבת אלרב פי ידי: 10. ויעש - וציניע יהושע
 כאלדי קאל לו מוסה ליתחרב פי עמלק ומוסה אהרן וחור
 טלעו ראס אלעלוזיה: 11. והיה - ויכון כאלדי ירפע
 מוסה ידו פיל צלה ויקווא ישראל וכאלדי יחיס ידו פי
 צאלה ויקווא עמלק: 12. וידי - ואידין מוסה תקל ואכרו
 חגאר וגעלו תחתו וגלס עליהא ואהרן וחור סנדו פי ידו מן
 הינא ואחיד ומן הינא ואחיד וכאן ידיה מפתוחת פיל צלאה
 חיתא מגיב אלשמס: 13. ויחלש - וכסע יהושע אלא
 עמלק ואלא קומו לחיד סיף:

14. ויאמר - וקאל אללה אלא מוסה כתוב האדי דכראן
 פיל כותאב וגעל פי חצרית יהושע אין מאחי אמחי אלא
 דיכיר עמלק מן תחת אלסמא: 15. ויבן - ובנא מוסה
 מדבח וסמא סמו אללה צאניע לי עגב: 16. ויאמר -
 וקאל אין חלפאן עלא כירסי ערש אזלי חרב קדם אללה פי
 עמלק מן נפניהון גיל גיל:

יח

1. וישמע - וסמיע יתרו כביר מדין חאמו מוסה אלא יתרו
 גמיע אלדי ציניע אלרב למוסה ולישראל קומו אין אכרג
 אללה אלא ישראל מן מצר: 2. ויקח - ואכד יתרו חמו
 מוסה אלא צפורה זוגית מוסה בעד טלקהא: 3. ואת -

יז

4. ויצעק - והתפלל משה לפני ה', כת"א (וצלי משה קדם ה'). 7. ה' -
 אווקר אלה - כבוד ה'; ג: נור אללה - שכנית ה'; בעקבות ת"א (שכניתא
 דה'). 9. ומשה האלהים - ומטה נפלאות אלהים. וכן ב: ועצייה אלדי
 אינצנע פיהא עוגיבת מן קידם אלרב - סמא אשר נעשו בו נפלאות מלפני
 האלהים, כת"א (והוטרא דאתעבידו ביה נסין מן קדם ה'). 10. ראש
 הנבעה - ראש הרמה. ב: ראס אליפעח - ראש הנבעה. 11. והיה כאשר
 ירים משה ידו וגו' - והיה כאשר ירים משה ידו בתפילה וגבר ישראל,
 וכאשר יניח ידו בתפילה וגבר עמלק. וכן ב, על פי פירוש רש"י. 12. והי
 ידיו אמונה - והיו ידיו פתוחות בתפילה. וכן ב: סבצוטת פיל צלה -
 פרושות בתפילה. 15. ה' נסי - ה' עושה לי נס. וכן ב. 16. יד על כס יה
 - שבועה על כיסא מלכות יה. ב: פיל חלפאן אינקאל עלא כורסי אלערש -
 בשבועה נאמר על כיסא המלכות, וכן ג, כת"א (בשבועה עלא כורסי אלערש -
 ה'). מלחמה וגו' - מלחמה לפני ה' בעמלק להשמדתם דור דור.

אווצאייתי ואשראייע: 29. ראו - נעירו אין אללה עטא
 ליכון אלסבת עלא דאליך הוא עטי ליכון פי יום אלסאתית
 טועם יומין גליסו רגול מוצאעו לא יכרוג רגול מן מכאנו
 פי יום אלסאביע: 30. וישבתו - ואסבתו אלקום פי יום
 אלסאביע: 31. ויקראו - וסמו גומעית ישראל אלא
 איסמו מן והוא כי ביזיר אל גזברה אבייץ וטעמו כיקטאייף
 בעסל: 32. ויאמר - וקאל מוסה האדא אלכלאם אלדי
 ווצא אללה מאלו אלגימיר מינו לל מחפצה לאגיילכון
 לאגל ינצרו אלא אלטועאם אלדי טעמית ליכון פיל בר פי
 כרוגי ליכון מן ארץ מצר: 33. ויאמר - וקאל מוסה אלא
 אהרון כוד קניניה וחדיה וגעל תם מלו אלגימיר מינו וחיס
 אלו קדם אללה לל מחפצה לאגילכון: 34. כאשר -
 כאלדי ווצה אללה מוסה וחאטו אהרון קדם שהאדיה לל
 מחפצה: 35. ובני - ובנין ישראל אכלו אלא אלמן
 ארבעין סניה חיתא מגיהון אלא ארץ עמראניה אלא אלמן
 אכלו חיתא מגיהון אלא טרף ארץ כנען: 36. והעמר -
 ואלגימיר עישיר אלכיליה הוא:

יז

1. ויסעו - ורחלו גמיע גומעית בנין ישראל מן בר סין
 למרחלהון עלא קול אללה וחטו פי רפידים וליס מא
 לישרב אלקום: 2. וירב - ותכעם אלקום מע מוסה וקאלו
 עטו לינא מא ונשרב וקאל ליהון מוסה איש תתכצמו מעי
 אש תגרבו אלא אללה: 3. ויצמא - ועטיש תם אלקום
 ללמא ותצמר אלקום עלא מוסה וקאל אליש האדא
 טלעתנא מן מצר לתמוזית אליי ואלא בניני ואלא בושי
 פיל עטש: 4. ויצעק - ועלא מוסה קדם אללה קאיילא
 איש אצנע לל קום האדא עאד קליל וירגמוני: 5. ויאמר
 - וקאל אללה אלא מוסה פות קדם אלקום וכוד מעך מן
 כתיירית ישראל ועצייתך אלדי צרבת פי אלא בחר אלניל

29. תחתיו - מקומו. ב: מכאנו - נרדפים. 31. כורע גד - ככיוזר
 אלגזברה (בנימ"ל במקום כ"ף) = ב: כיבור אלכזברה - כורע הכוסבר,
 כתרנום רס"ג: כבור אלכזברה, וכן ראב"ע: יש אומרים כי כורע גד לבן
 כוסברתא, ונקרא בלשון ערבי כסבי"ר. גם התרגום המיוחס ליונתן פירש:
 גד - כוסבר (במדבר יא 7) וראה בהערות פירוש הרד"ק, עמ' רכא.
 כצפחית בדבש - וכן ב, כתרנום רס"ג: כקטאיף בעסל. על תרגום רס"ג,
 אמר הראב"ע: והגאון אמר כי הוא ריק מצות, והנה כשיאכל כאשר ירד
 הוא כצפחית בדבש. "קטאיף" - רבים מן "קטיפה". רש"י: בצק שמטגנין
 אותו בדבש, וקורין לו אסקריטין בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס.
 דווי הביא הנדרה בערבית ל"קטאיף": "סוג של סאכל שנקרא במגרב
 "אלמשהדה" ובאפריקה "אלמטנפסה", ותושבי המזרח מערבבים בבצק שלו
 סוכר ושקדים ודברים אחרים..." (דווי, עמ' 376). ראוי לציין שהשם נמצא
 בסוריה עד ימינו. ראה בתלמי 1935, עמ' 670. 33. צנצנת - וכן ב: ג:
 ברניה או קניניה - סוגי כדים.

אֲשֶׁר שֵׁם הָאָחִי גִרְשֵׁם כִּי אָמַר
 ר גֵּר הָיִיתִי בָאָרֶץ נֹכְרִיָּה: וְשֵׁם
 הָאָחִי אֲלֵעָזָר כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי
 בַּעֲזָרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרַעֲהַ:
 *ה וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו
 וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר
 אֲשֶׁר-הוּא חֲנָה שֵׁם הָרַ
 ו הָאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה
 אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בֵּן אֵלִיָּה
 ז וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: וַיֵּצֵא
 מֹשֶׁה לְקִרְאֵת חֲתָנּוֹ וּיְשֻׁתָּחוּ
 וַיִּשְׂק-לוֹ וַיִּשְׂאֵלוּ אִישׁ-לְרַעְהוּ
 ח לְשֹׁלוֹם וַיִּבְאוּ הָאֱהָלָה: וַיִּסְפֹּר
 מֹשֶׁה לְחֲתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר
 עָשָׂה יְהוָה לְפָרַעַה וּלְמִצְרַיִם
 עַל אֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-
 הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצַּאתֶם בְּדֶרֶךְ
 *ט וַיִּצְלַם יְהוָה: וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל
 כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה
 לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד
 י מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ
 יְהוָה אֲשֶׁר הֵצִיל אֶתְכֶם מִיַּד
 מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הֵצִיל
 אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם:
 יא עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-גֹדֹל יְהוָה
 מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר
 יב זָדוּ עֲלֵיהֶם: וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן
 מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לָאֱלֹהִים
 וַיָּבֹא אֲהָרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאכֹל-לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה

^{שני} יג לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: וַיְהִי מִמַּחֲרַת
 וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת-הָעָם
 וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-
 יד הַבֶּקֶר עַד-הָעֶרֶב: וַיֵּרָא חֹתֵן
 מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה
 לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה-הַדְּבָר הַזֶּה
 אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוֹעַ
 אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדּוּךְ וְכָל-הָעָם
 נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן-בֶּקֶר עַד-עֶרֶב:
 טו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֲתָנּוֹ כִּי-יָבֹא
 אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֱלֹהִים:
 טז כִּי-יְהִיֶּה לָהֶם דְּבַר בֵּן אֵלֹי
 וּשְׁפֹטְתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רַעְהוּ
 וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֻקֵי הָאֱלֹהִים
 יז וְאֵת תּוֹרֹתַי: וַיֹּאמֶר חֹתֵן
 מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדְּבָר
 יח אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה: נָבֵל תִּבְל
 גַּם-אַתָּה גַם-הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר
 עִמָּךְ כִּי-כַבֵּד מִמֶּךָ הַדְּבָר לֹא-
 יט תֹּכֵל עֲשֹׂהוּ לְבִדּוּךָ: עַתָּה שָׁמַע
 בְּקִלִּי אִיעֲצֶה וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ
 הִיָּה אַתָּה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים
 וְהִבֵּאת אֶתָּה אֶת-הַדְּבָרִים אֶל-
 כ הָאֱלֹהִים: וְהִזְהַרְתָּ אֶתְהֶם
 אֶת-הַחֻקִּים וְאֵת-הַתּוֹרֹת
 וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֵת-הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ
 בָּהּ וְאֵת-הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:
 כא וְאֵתָּה תַּחֲזֶה מִכָּל-הָעָם אַנְשֵׁי-
 חֵיל יִרְאוּ אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אִמַת
 שְׂנְאֵי בַעַז וּשְׂמַת עֲלֵהֶם שְׂרִי

אֲלֹפִים שְׂרִי מֵאוֹת שְׂרִי
 כב חֲמִשִּׁים וּשְׂרִי עֶשְׂרֵת: וּשְׁפָטוּ
 אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת וְהָיָה כָל-
 הַדְּבָר הַגָּדֹל יִבְיֹאוּ אֵלֶיךָ וְכָל-
 הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ-הֶם וְהִקְלִ
 כג מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ: אִם אַתָּה-
 הַדְּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוָּה אֱלֹהִים
 וַיְכַלֵּת עִמָּךְ וְגַם כָּל-הָעָם
 הַזֶּה עַל-מִקְמוֹתָם וַיָּבֹא בְּשֹׁלוֹם:
 שלישי כד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנּוֹ
 כה וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר: וַיִּבְחַר
 מֹשֶׁה אַנְשֵׁי-חֵיל מִכָּל-יִשְׂרָאֵל
 וַיִּתֵּן אֹתָם רִאשִׁים עַל-הָעָם
 שְׂרִי אֲלֹפִים שְׂרִי מֵאוֹת שְׂרִי
 טו חֲמִשִּׁים וּשְׂרִי עֶשְׂרֵת: וּשְׁפָטוּ
 אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת אֶת-הַדְּבָר
 הַקָּשֶׁה יִבְיֹאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְכָל-
 הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ-הֶם:
 כז וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת-חֲתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ
 לוֹ אֶל-אֶרֶצוֹ:
 רביעי טז א בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לַעֲצַת בְּנֵי-
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם
 ב הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי: וַיִּסְעוּ
 מִרְפָּדִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינַי
 וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲזֶן-שֵׁם יִשְׂרָאֵל
 ג נֶגֶד הָהָר: וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל-
 הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה
 מִן-הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר
 לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹגֵיד לְבָנָי

וקאל תנן בנינהא אלדי איסים אלואחיד גרשם אין קאל גאריב כינית פי ארץ אגנביה: 4. ושם - ואיסים אלואחיד אליעזר אין אילאה אבי פי עוני וכלצני מן סיף פרעון: 5. ויבא - ואיגא יתרו חמוו מוסה ובנינו וזוגתו אלא מוסה אלא אלבר אלדי הוא האטיט תם גבל מתגלי כרם אלרב: 6. ויאמר - וקאל אלא מוסה אני חמווך יתרו גאייה אליך וזוגתך ותנן בנינהא מעהא: 7. ויצא - וכרג מוסה למלאקית חמוו וסגד וקבל לו וסאלו רגלו לרפיקו ליסלאם ואיגו ליל כימיה: 8. ויספר - וחכא מוסה לחמוו אלא גמיע אלדי ציניע אללה לפרעון ולמצריין עלא סבאב ישראל אלא גמיע אלתעביה אלדי וגדתהון פיל טריק וכלצהון אללה: 9. ויחד - ופיריח יתרו עלא גמיע אלחסניה אלדי ציניע אללה לישראל אלדי כלצו מין יד מצריין: 10. ויאמר - וקאל יתרו מברך אללה אלדי כלץ ליכון מין יד מצריין ומן יד פרעון אלדי כלץ אלא אלקום מן תחת חיכים מצריין: 11. עתה - הלאן ערפית אין עצים אללה מן גמיע מעבודאת אין פיל אמר אלדי קסאדו איגא עליהון: 12. ויקח - ואכד יתרו חמוו מוסה צעידיה וארבייח לל רב ואיגא אהרון וגמיע כתיירית ישראל ליכלו טועם מע חמוו מוסה קדם אלרב: 13. ויהי - וכאן מן תני יום וגלס מוסה לישריע אלא אלקום ווקיף אלקום עלא מוסה מן אלציביח חיתא אלעישא: 14. וירא - ונצר חמוו מוסה אלא גמיע אלדי הוא צאניע לל קום וקאל אש אלכלאם האדא אלדי אנתא צאניע לל קום אליש אנתא גאליס לזוחך וגמיע אלקום מנתיציב עליך מן אלציביח חתא אלעישא: 15. ויאמר - וקאל מוסה לחמוו אין יגי אליי אלקום לילתימיס עילים מן קדם אלרב: 16. פי - אין יכון ליהון אמר (איגא) יגי אליי ואשריע בין רגול ובין רפיקו ואעריף אלא רסום אלרב ואלא אשראייעו: 17. ויאמר -

יט

1. בחדש - פי שהר אלתאלית לכרוג בנין ישראל מן ארץ מצר פיל יום האדא איגו בר סיני: 2. ויסעו - ורחלו מן רפידים ואיגו בר סיני וחטו פיל בר וחט תם ישראל קבל אל גבל: 3. ומשה - ומוסה טיליע קדם אלרב ונדא אליה אללה מן גבל קאיילא כידא תקול (לגומעיית) לבית יעקוב

יח

1. כהן מדין - גדול מדין. ראה לעיל ב 16. 5. הר האלהים - הר המתגלה עליו כבוד ה' וכן ב: גבאל אלדי איתגלה עליה אווקר אלרב - ההר שהתגלה עליו כבוד ה' כת"א (לטורא דאתגלי עלוהי יקרא דה). 9. מיד - משלטון. ב: מן תחת יד - מתחת יד. 11. האלהים - מהאלילים. אשר זדו עליהם - אשר עשו בודון, בא אליהם. ב: אלדי קצדו עליהון פי שרעיהון - אשר עשו

בודון במשפטם, על פי רש"י: אשר הרשיעו. 14. הדבר הזה - ב: אלאמר הדה - העניין הזה. ערב - ב: אלגירוב - נרדפים. 15. לדרש אלהים - לדרוש חכמה מלפני אלהים. וכן ב: ליטלוב - לבקש. 18. נבל תבל - עייף תתעייף, וכן בג, כת"א (מילאה תלאי). 19. עמך - ב: פי עונך - בעזרתך, כת"א (בסעדך).

ר ישראל: אתם ראיתם אשר
 עשיתי למצרים ואשא אתכם
 על כנפי נשרים ואבא אתכם
 ה אלי: ועתה אם שמוע תשמעו
 בקלי ושמרתם את בריתי
 והייתם לי סגלה מכל העמים
 ו כי לי כל הארץ: ואתם תהיו
 ס לי ממלכת כהנים וגוי קדוש
 אלה הדברים אשר תדבר אל-
 חמישי ז בני ישראל: ויבא משה ויקרא
 לזקני העם וישם לפניהם את
 כל הדברים האלה אשר צוהו
 ח יהוה: ויענו כל העם יחדו
 ויאמרו כל אשר דבר יהוה
 נעשה וישב משה את דברי
 ט העם אל יהוה: ויאמר יהוה
 אל משה הנה אנכי בא אליך
 בעב הענן בעבור ישמע העם
 בדברי עמך וגם בך ואמינו
 לעולם ויגד משה את דברי
 י העם אל יהוה: ויאמר יהוה
 אל משה לך אל העם
 וקדשתם היום ומחר וכבסו
 יא שמלתם: והיו נכנים ליום
 השלישי כי ביום השלישי ירד
 יהוה לעיני כל העם על הר
 יב סיני: והגבלת את העם סביב
 לאמר השמרו לכם עלות בהר
 ונגע בקצהו כל הנגע בהר
 יג מות וימת: לא תגע בו יד פי-

סקול יסקל או ירה וירה אם-
 בהמה אם איש לא יחיה
 במשך היכל המה יעלו בהר:
 יד וירד משה מן ההר אל העם
 ויקדש את העם וכבסו
 טו שמלתם: ויאמר אל העם היו
 נכנים לשלשת ימים אל תגשו
 טז אל אשה: ויהי ביום השלישי
 בהית הבקר ויהי קלת וברקים
 וענן כבד על ההר וקל שפר
 חזק מאד ויחרד כל העם
 יז אשר במחנה: ויוצא משה
 את העם לקראת האלהים
 מן המחנה ויתיצבו בתחתית
 יח ההר: והר סיני עשן כלו מפני
 אשר ירד עליו יהוה באש ויעל
 עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל-
 יט ההר מאד: ויהי קול השפר
 הולך וחזק מאד משה ידבר
 כ והאלהים יענו בקול: וירד
 יהוה על הר סיני אל ראש
 ההר ויקרא יהוה למשה אל-
 כא ראש ההר ויעל משה: ויאמר
 יהוה אל משה רד הער בעם
 פן יהרסו אל יהוה לראות
 כב ונפל ממנו רב: וגם הכהנים
 הנגשים אל יהוה יתקדשו
 כג פן יפרץ בהם יהוה: ויאמר
 משה אל יהוה לא יוכל העם
 לעלת אל הר סיני כי אתה

העדתה בנו לאמר הגבל את-
 כד ההר וקדשתו: ויאמר אליו
 יהוה לך רד ועלית אתה
 ואהרן עמך והכהנים והעם
 אל יהרסו לעלת אל יהוה
 כה פן יפרץ עם: וירד משה אל-
 העם ויאמר אלהם:
 כא וידבר אלהים את כל-
 הדברים האלה לאמר:
 ב אנכי יהוה אלהיך אשר
 הוצאתיך מארץ מצרים מבית
 עבדים: לא יהיה לך אלהים
 ג אחרים על פני: לא תעשה-
 לך פסל וכל תמונה אשר
 בשמים וממל ואשר בארץ
 מתחת ואשר במים ומתחת
 ד לארץ: לא תשתחוה להם ולא
 תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך
 אל קנא פקד עון אבת על-
 בנים על שלשים ועל רבעים
 ה לשנאי: ועשה חסד לאלפים
 לאהבי ולשמרי מצותי:
 ו לא תשא את שם יהוה
 אלהיך לשוא כי לא ינקה
 יהוה את אשר ישא את שמו
 לשוא:
 ז זכור את יום השבת לקדשו:
 ח ששת ימים תעבד ועשית כל-
 ט מלאכתך: ויום השביעי שבת

אלתנור ונ[ג]עזו גמיע אלגבל גרא: 19. ויהי - וכאן צוט אלבוק מאצי וקווי גרא מוסה יכלים ואלרב יגובו פיל צוט: 20. וירד - ותגלא אללה עלא גבל סיני אלא ראס אלגבל ונדא אללה למוסה אלא ראס אלגבל וטיליע מוסה: 21. ויאמר - וקאל אללה למוסה אלא ראס אלגבל וטיליע מוסה: לילא יהגמו קדם אללה לינעור ויקע מינו כתיר: 22. וגם - ואיצא אלכראם אלמקדמין קדם אללה יתהייארו לילא יקתול פיהון אללה: 23. ויאמר - וקאל מוסה קדם אללה לם יגציר אלקום ליטלע אלא גבל סיני אין אנתא שאהדת פינא קאיילא תאכים אלא אלגבל ותקדסו: 24. ויאמר - וקאל אליה אללה מצי נזיל ותטלע אנתא ואהרון מעך ואלכראם ואלקום לא יהגמו ליטלעו קדם אללה לילא יקתול פיהון: 25. וירד - ונזיל מוסה אלא אלקום וקאל אליהון:

ב

1. וידבר - וכלם אלרב אלא גמיע אלכלאם הדולי קאיילא: 2. אנכי - אנא אללה אלהך אלדי אכרגתך מן ארץ מצר מן בית אלעבודיה: 3. לא - לם יכון לך מעבוד אנגבי מנגירי: 3. לא - לם תצנע לך (פיסיל) צנאם וגמיע תשיבהא אלדי פיל [נחו] סמא מן פוק ואלדי פיל ארץ מן תחת ואלדי פיל מא מן תחת לל ארץ: 4. לא - לם תסגוד ליהון ולם תעבדהון אין אנא אללה אלהך טאייק גאיור מסתפקיר דנב אלאבאת עלא בנין אלפגדין עלא תאלית גיל ועלא ראביע גיל לבגעיני: 5. ועשה - וצאניע פצל לאלפת אגייאל למחיביני ולחפצין אווצאייתי: 6. לא - לם תחליף (אלא) פי איסים אללה אלהך לל באטיל אין לם יבארי אללה אלא אלדי יחליף (אלא) פי איסמו לל באטיל: 7. זכור - דכור אלא יום אלסבת ליתקדסו: 8. ששת - סית אייאם תכרום ותצנע גמיע צניעתך: 9. ויום אלסאביע בטאליה קדם אללה אלהך לם תצנע גמיע צנעא אנתא ובנך ובנתך עבדך וגארייתך

וכן ב, וכן בפסוק 24.

ב

2. אלהים אחרים - אליל זר. ב ברבים: מעבודת אנגבייה - אלילים זרים. 3. פסל - לאהר שכתב את "פיסיל", רשטה כסוגריים, וכתב בקצה השורה: צנם, כמו ב. רס"ג: פסלא. ראה כמבוא. 4. על בנים - על בנים חטאים, וכן ב, כת"א (בנין מרדין). 9. שבת - שניתה. ב: סבת - שבת.

ותכביר לבנין ישראל: 4. אתם - אנתו נערתו אלדי צניעית למצר וחמלית ליכון עלא גנאח נסורא וגבית ליכון אליי: 5. ועתה - והלאן אנכאן סמוע תסמעו פי צוטי ותחפעו אלא אחרי ותכונו לי כאץ מן גמיע אלאומם אין לי גמיע אלארץ: 6. ואתם - ואנתו תכונו לי עלטינית איומיה ושעיב מקדס הדולי אלכלאם אלדי תכלים אלא בני ישראל: 7. ויבא - ואיגא מוסה ונדא לכתיירית אלקום וגעל קדמהון אלא גמיע אלכלאם הדולי אלדי ווצהו אללה: 8. ויענו - וגוובו גמיע אלקום גמיעא וקאלו גמיע אלדי כלם אללה נצנע ורגע מוסה אלא כלאם אלקום קדאם אללה: 9. ויאמר - וקאל אללה אלא מוסה הוורא אנא גאייה אליך פי סימך אלגומאם פי סבאב יסמע אלקום פי תכלמי מעך ואיצא פיך יאמנו לל דהר וכבר מוסה אלא כלם אלקום קדאם אללה: 10. ויאמר - וקאל אללה אלא מוסה מצי אלא אלקום ותהיירהון אליום וגידא ויכסלו אתיבהון: 11. והיו - ויכונו מהאיירין ליום אלתאלית אין פי יום אלתאלית יתגלא אללה לחצריית גמיע אלקום עלא גבל סיני: 12. והגבלת - ותאכים אלא אלקום מסתדיר קאיילא חתרוז ליכון טלוע פיל גבל ונדאק פי טרפו גמיע אל בנדאק פי גבל קתל יקתל: 13. לא - לם תנדאק פי יד אין רגם ירתגים או רמי ירתימי אנכאן בהימיה אנכאן רגול לם יעיש פי סחב אלבוק הימא יטלעו פיל גבל: 14. וירד - ונזיל מוסה מן גבל אלא אלקום והיאר אלא אלקום וכסלו אתיבהון: 15. ויאמר - וקאל אלא אלקום כונו מהיארין לתלת אייאם לא תתקדמו אלא אמרה: 16. ויהי - וכאן פי יום אלתאלית פי כון אלצביח וכאן צוואט וברק וגמאם תקיל עלא אלגבל וצוט בוק קווי גרא ונגעזו גמיע אלקום אלדי פיל מחאט: 17. ויוצא - ו[א]כרג מוסה אלא אלקום למלאקית אלרב מן אלמחאט ונתעבו פי וטיית אלגבל: 18. והר - וגבל סיני דכאן כולו מן קדאם אלדי תגלא עליה אללה פיל נאר וטיליע דכנו כי דיכאן

יט

9. בא - ב: סתוגלי אליך - סתגלה אליך. בעב הענן - ג תרנם כתרנוטנו וכמו ב "בעובי הענן", מחק את המילה וכתב: פי סחב אלגומאם צובאב - שלושה נרדפים שמשמעם זהה, כסמיכות של נרדפים. על התופעה הסגנונית הזאת ועל הסמיכות "בעב הענן", ראה אבישור 1977, עמ' 52. 11. ירד ה' - יתגלה ה', וכן בפסוקים 18, 20, 22. הכהנים - המשרתים,

ליהוה אלהיך לא-תעשה כל-
מלאכה אתה | ובנה ובתך
עבדך ואמתך ובהמתך וגרך
י אשר בשעריך: כי ששת-ימים
עשה יהוה את-השמים ואת-
הארץ את-הים ואת-כל-
אשר-בם וינח ביום השביעי
על-כן ברך יהוה את-יום
השבת ויקדשהו:

כפד את-אביך ואת-
אמך למען יארכו ימיה על
הארמה אשר-יהוה אלהיך
יב נתן לך:
לא תרצח:
לא תנאף:
לא תגנב:
יג תענה ברעה עד שקר:
לא תחמד בית רעה
לא תחמד אשת רעה ועבדו ואמתו
ושורו וחמרו וכל אשר לרעה:

שביעי יד וכל-העם ראים את-הקולת
ואת-הלפידים ואת קול השפר
ואת-ההר עשן וירא העם
טו וינעו ויעמדו מרחק: ויאמרו
אל-משה דבר-אתה עמנו
ונשמעה ואל-יודבר עמנו
טז אלהים פן-נמות: ויאמר
משה אל-העם אל-תיראו
כי לבעבור נסות אתכם בא

האלהים ובעבור תהיה יראתו
על-פניכם לבלתי תחטאו:
יז ויעמד העם מרחק ומשה
נגש אל-הערפל אשר-שם
האלהים:

מפטיח יח ויאמר יהוה אל-משה
כח כה תאמר אל-בני ישראל
אתם ראיתם כי מן-השמים
יד דברתי עמכם: לא תעשון אתי
אלהי כסף ואלהי זהב לא
כ תעשו לכם: מזבח אדמה
תעשה-לי וזבחת עליו את-
עלתיה ואת-שלמיה את-צאנה
ואת-פקדה בכל-המקום אשר
אזכיר את-שמי אבוא אליך
טא וברכתיה: ואם-מזבח אבנים
תעשה-לי לא-תבנה אתהן
גזית כי חרבה הנפת עליה
טב ותחללה: ולא-תעלה במעלת
על-מזבחי אשר לא-תגלה
ערותך עליו:

משפטים כא ואלה המשפטים אשר תשים ס
ב לפניכם: כי תקנה עבד עברי
שש שנים ועבד ובשבעת יצא
ג לחפשי חנם: אם-בגפו ובא
בגפו יצא אם-בעל אשה הוא
ד ויצאה אשתו עמו: אם-אדניו
יתן-לו אשה וילדה-לו בנים
או בנות האשה וילדיה תהיה

ה לאדניה והוא יצא בגפו: ואם-
אמר יאמר העבד אהבתי את-
אדני את-אשתי ואת-בני לא
י אצא חפשי: והגישו אדניו
אל-האלהים והגישו אל-
הדלת או אל-המזוזה ורצע
אדניו את-אזנו במרצע ועבדו
לעלם:

ז* וכי-ימכר איש את-
בתו לאמה לא תצא כצאת
ח העבדים: אם-רעה בעיני
אדניה אשר-לא יעדה והפדה
לעם נכרו לא-ימשל למכרה
ט בבגדו-בה: ואם-לבנו ויעדנה
כמשפט הבנות ועשה-לה:
י אם-אחרת יקח-לו שארה
יא כסותה וענתה לא יגרע: ואם-
שלש-אלה לא יעשה לה
ויצאה חנם אין כסף:
יב* מכה איש ומת מות
יג וימת: ואשר לא צדה
והאלהים אנה לידו ושמתו
לך מקום אשר ינוס שמה:
יד וכי-יזד איש על-רעהו
להרגו בערמה מעם מזבחי
תקחנו למות:
טו ומכה אביו ואמו מות
יומת:
טז וגנב איש ומכרו ונמצא
בידו מות יומת:

ב שמות ויתרו ב

ולם תטלע פיל דרג עלא מדבחי אלדי לם תנכישין
סוותך עליה:

כא

1. ואלה - והדולי אלאחכאם אלדי תסיף קדמהון: 2. כי מספטים
- אין תשתידי עבד יהודי סית סנין יכרום ופי סנת סבעה
יכרוג עתאק עלאש: 3. אם - אנכאן וחדו ידכול וחדו
יכרוג אנכאן צאחיב אמרה הוא ותכרוג זוגתו מעו: 4. אם
- אנכאן אסתאדו יעטי לו אמרה ותוולד לו בנין או בנאת
אלאמרה וולדהא תכון לסתאדהא והוא יכרוג וחדו:
5. ואם - ואנכאן קול יקול אלעבד האבית אלא סירי אלא
זוגתי ואלא בניני ליס אכרוג עתאק: 6. והגישו - ויקדמו
אסתאדו קדאם דיינין ויקדמו אלא אלכאב או אלא אלכד
ויבכוש אסתאדו אלא אדנו פיל מכראו ויסתכדמו לל דהר:
7. וכי - ואין יביע רגול אלא בנתו לל גרייה לם תכרוג
כי כרוג אלעאביד: 8. אם - אנכאן רדייה פי חצרית
אסתדהא אלדי לו יהירהא ותנפרא לקום אגנבי לם יחכום
ליבעהא פי פגרו פיהא: 9. ואם - ואנכאן לבנו יהירהא
כיחכים אלבנאת יצנע ליהא: 10. אם - אנכאן אכרא
יאכוד לו קוותהא כסוותהא ווקתהא לם ינאקיס: 11. ואם
- ואנכאן תלאתיה האדולי לם יצנע ליהא ותכרוג עלאש
ליס פיצה: 12. מכא - צאריב רגול וימות קתל יקתל:
13. ואשר - ואלדי לם ליטי ואלרב צדאף לידו ותגעל לך
מכאן אלדי יהרוב תם: 14. וכי - ואין יקסוד רגול עלא
רפיקו ליקתלו פיל חילייה מן ענד מדבחי תאכדו לל
קתל: 15. ומכא - וצאריב אבו ואימו קתל יקתל:
16. וגנב - וסאריק רגול ויביעו וינוויגיד פי ידו קתל

- ובהימתך וגריבך אלדי פי קורד: 10. כי - אין סית אייאם
כלק אללה אלא אלסמא ואלא אלארץ אלא אלבחר ואלא
גמיע אלדי פיהון וסתרר פי יום אלסאביע עלא דאליך
בראך אללה אלא יום אלסבת וקדסהו: 11. כבד - כארים
אלא אבון ואלא אמך לאגל יטוולו אייאמך עלא אלארץ
אלדי אללה אלהך עטי לך: 12. לא - לם תקתל נפס:
14. לא - לם תזני: 15. לא - לם תסרוק: 16. לא - לם
תשהאר פי רפיקך (שאהיד) שהאדה באטיל: 17. לא - לם
תתמנא בית רפיקך לם תתמנא זוגית רפיקך ועבדו וגריתו
ותורו ותמרו וגמיע אלדי לרפיקך: 14. וכל - וגמיע
אלקום נצרין אלא אלצוואט ואלא אלפנראת ואלא צוט
אלבוק ואלא גבל מדאכין ונצר אלקום ורתגו ווקפו מן
בעיד: 15. ויאמרו - וקאלו אלא מוסה כאלים אנתא
מענא ונסמע ולא יכלים מענא אלרב לילא נמות:
16. ויאמר - וקאל מוסה אלא אלקום לא תכאפו אין
לסכאב יגריב ליכון איגא אלרב ופי סכאב יכון כופו עלא
וגהכון ליליס תכטו: 17. ויעמוד - ווקיף אלקום מן בעיד
ומוסה תקדאם אלא אלצבאב אלדי תם אלרב: 18. ויאמר
- וקאל אללה אלא מוסה כידא תקול אלא בני ישראל
אנתו נצרתו אין מן אלסמא כלמת מעכון: 19. לא - לם
תצנעו מעי מעבוד פיצה ומעבוד דהב לם תצנעו ליכון:
20. מזבח - מדבח פיל ארץ תצנע לי ותדבח עליה אלא
אצעיידיך ואלא אסליימך אלא גנמך ואלא בקרך פי גמיע
אלמכאן אלדי אחיל אלא סכנתי אגי אליך ואברכך:
21. ואם - ואנכאן מדבח חגאר תצנע לי לם תבני
ליהון נחית אין סיפך חרכת עליהא ובדלתהא: 22. ולא -

- נרדפים. 3. בעל אשה - ב: מיגוואו אמרה - נשוי לאישה. 5. אדני -
ב: אסתדי - נרדפים. 6. אל האלהים - לפני הדיינים, וכן ב: ג: אלהאכים
- הדיין, וכולם בעקבות ת"א (לקדם דיניא), וכן רש"י: לבית דין, צריך שימלך
במוכרין שמכרוהו לו. 8. יעדה - הכינה. ב: יתגווחה - יישאנה, וכן
בפסוק 9. נברי - ב: אכיר - אחר. 9. הבנות - ב: בנאת ישראל, כת"א:
בנת ישראל. 10. שארה - קוותהא = ב קותהא - פרנסתה. 11. חנם -
ראה לעיל פסוק 9. 13. צדה - ארב, כת"א (כמן). ב: קצד - התכוון. ג:
אעתמד - התכוון, והשווה רש"י: לא ארב לו ולא נתכוון. אנה - זימן. ב:
היאר - הכין, זימן. ג: סבאב - גרם, וכן הביא את שני התרגומים הקודמים.

10. עשה - ברא. ב: ציניע - עשה. 12. לא תרצח - לא תכה נפש, וכן
ב: לם תיקתול נפם אינפאן - לא תכה נפש אדם. עד - תרגם "עד" כמו ב,
ותיקן ל"עדות". 16. בא - ב: אתגלה - התגלה. 17. האלהים - ב:
אזוקר אלרב - כבוד ה' כת"א (יקרא דה'). 19. אלהי - אליל כסף ואליל
זהב, זה ב: מעבודת. 20. מזבח אדמה - מזבח באדמה. ב: מדבח ארץ -
מזבח אדמה. אזכיר את שמי - אשרה את שכינתי, וכן ב, בעקבות ת"א
(אשרי שכינת). 21. לי - ב: קדמי - לפני, כת"א (קדמי).
כא
2. עברי - כת"א (בר ישראל). ב: עיבראני - עברי. חנם - וכן ג: ב: בלאש

